

SUNUŞ BELGESİ

hatırlat

AVRUPA BİRLİĞİ AÇISINDAN KÜLTÜREL GÖSTERGELER

Hıfzı Topuz

Unesco uzun yıllar "kültürün iyi yaşamaya katkısı" ve "iyi yaşamamanın kültürel göstergeleri" üzerinde araştırmalar yaptı. Eğer kültür bir yaşam düzeyi ise, bir toplulukta karşılıklı ilişkilerin ve işbirliğinin yaratılmasına hizmet ediyorsa, bir takım inançların, değerlerin ve ölçülerin gelişmesini sağlıyorsa, insanların daha iyi yaşamalarında katkısı oluyorsa bunun ölçütlerini ve göstergelerini de bulmak gerekiyor.

Biz "Şu toplumun kültür düzeyi ötekilerden daha yüksekti" dediğimiz zaman nelere dayanıyoruz? Hangi göstergelere göre o toplumun daha üstün bir düzeyde olduğunu söylüyoruz? Yargı ölçülerimiz nedir?

Avrupa'da bir gazeteci "Türkiye'nin kültür düzeyi Avrupa Birliği ülkelerinin kültür düzeyine erişmemiştir" demeye kalkarsa hangi ölçülerle, hangi göstergelerle bu yargıya vardığını bilmemiz gerekir.

Acaba dünyada ülkelerini ya da topluluklarını kültür düzeylerini ölçecek göstergeler var mıdır, yoksa kendini kültür uzmanı sayan her kişi kendine göre birtakım subjektif (öznel) ölçü ve duygularla mı kültürleri değerlendirir ?

Unesco'nun başvurduğu uzmanlar kültürün insanların iyi yaşamalarına katkısını ölçmek için başlıca şu göstergeler üzerinde duruyorlar:

1. Kültürel özgürlük göstergeleri

Kültürel özgürlükler nasıl ölçülebilir? Bu alanda şu göstergeler akla geliyor:

-Kişinin dokunulmazlığı: Bütün uzmanlar bu alanda görüş birliğine varıyorlar. Eğer bir ülkede kişiler olur olmaz, nedenlerle ve özellikle düşüncelerinden ve yarattıkları yapıtlardan, yazdıkları yazılardan, oynadıkları oyunlardan yaptıkları resimlerden, söyledikleri şarkılardan dolayı tutuklanıyorsa, işkence görüyorlarsa, insanlık dışı davranışlarla karşılaşlıyorsa orada kişinin fiziksel dokunulmazlığı yok demektir.

-Ayrımcılık: Kişiler eğer ırklarından, derilerinin renginden cinslerinden, siyasal düşüncelerinden, ait oldukları etnik topluluklardan dolayı aşağılanıyorsa, hor görülüyorlarsa o ülkede ayrımcılık vardır. Bu da kültürel özgürlüğe karşıdır.

San feldi pelceci.

-Düşünce ve anlatım özgürlüğü: Bir ülkede düşünce ve anlatım özgürlüğünün olup olmadığını anlamak için şunlara bakılıyor. Aydınlanma ilkelrine ters düşmeden herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğünden yararlanabiliyor mu?

Dinsel inançlarını ya da hiçbir dine ve Tanrıya inanmadığını söyleyebiliyor mu?

Herkes kendi toplumundaki kültürel yaşama özgürce katılabiliyor mu? Sanatlardan, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerden ve onların getirdiği kolaylıklardan yararlanabiliyor mu?

Herkes düşünce ve anlatım özgürlüğünden, bilimsel araştırmalardan, yaratıcı çalışma özgürlüğünden yararlanabiliyor mu?

-Öz yaşamına yön verme: Kişiler öz yaşamlarını, siyasal statülerini ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme yönlerini seçme hakkına sahip midir? Bu hakka sahip olanların oranı nedir?

Azınlıkların, yerel ve dinsel toplulukların kültür hakları korunmuş mudur?

Bütün toplulukların eğitim alanında kendi tarihlerini, geleneklerini ve kültürlerini öğrenmeleri için önlemler alınmış mıdır? Devletin ve sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki katkıları nelerdir?

2-Yaratıcılık göstergeleri

Yaratıcılık göstergeleri bir halkı oluşturan insanların yaratıcılık gücünü geliştirerek topluma katkılarının olup olmadığını belirler.

Toplumda yaratıcılık o toplumu oluşturan insanların anlatım araçlarına ulaşma, oyun, kitap yazabilme, sanat yapma yaratma olanaklarına bağlıdır.

Yaratılan ürünler sosyal ya da bireysel olur. Bu ürünler sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda ortaya çıkar. Yaratıcılığın genelde sanatsal ya da düşünsel alanlarda olduğu var sayılır. Oysa yaratıcılık çok geniş alanları kapsar. Yaratıcılığın yönetimde, işletmecilikte, teknolojiye ve sivil toplum örgütlerinde de önemli rolü vardır.

Yaratıcılık bazen küçümsenir, boş zamanları doldurma ve eğlence olarak insanların yaratıcı çalışmalar yaptığı varsayılır. Oysa yaratıcılık özgün bir çalışma biçimidir.

Toplumdaki varlıklı insanlar, büyük işletmeler, holdingler bankalar gelirlerinin ufak bir bölümünü sanatçıları, müzisyenleri, romancıları, şairleri ve her alanda kendilerini yaratıcı çalışmalara adayan kişileri desteklemeye ayırmalıdır.

Yaratılan ürünlerin üretimi ve tüketimi de aynı çevrelerce desteklenmelidir.

Sayıları ölçülemeyecek derecede çok insanın yaratıcılık gücü vardır. Yaratırlar ama bunları değerlendiremez ve dağıtamazlar. Yarattığı ürünlerden geçimini sağlayan insanların sayısı çok azdır.

Yeni ürünlerin sayısı ve parasal değeri yaratıcılıkta bir gösterge olabilir. Örneğin çevirilen filmlerin sayısı, müzik kasetlerinin dağıtımını birer göstergedir.

Kültürel dialoglar da gösterge olarak ele alınabilir. Çeşitli alanlarda yapılan toplantılar, sempozyumlar, kongreler, seminerler kültürel etkinlikleri belirler.

İletişim araçlarının türü, sayısı, tirajları, izleyici sayıları, sinemalara gidenler, telefon kullananlar, faks ve e-mail kullananlar, internet'ten yararlananlar kültür göstergeleridir. Kültür Turizmi ve Kültür Endüstri ölçüleri de gösterge olarak kullanılır.

3- İyi yaşamının kültürel göstergeleri

İyi yaşamının göstergesi olarak şunlar ele alınmaktadır.

-Fiziksel göstergeler: Ölüm yaşı ortalaması: Yeterli beslenme mesken gereksiniminin karşılanması, hastalık çeşitleri ve oranları

-Siyasal ve sosyal göstergeler: Kişinin Devlet ve baskı güçleri karşısında güvenliği; kişilerin toplumsal ve siyasal yaşama katkıları; her türlü ayrımcılık karşısında dokunulmazlık; toplumdaki konumundan, ırkından, soyundan, ailesinden ve cinsel seçeneklerinden hiç utanç duymadan yaşama olanağı.

-Düşünsel ve sanatsal göstergeler: Yaşamın sorunlarını düşünsel alanda karşılayabilme gücü; insanın düşünsel gücünü toplumun ilerlemesinde kullanabilmesi; insanın yaratıcı niteliklerini geliştirmesi ve sanatsal gösterilere katılabilmesi.

Bu alandaki göstergelerin saptanmasında genelde şu ölçülere bakılıyor: Eğitim olanakları; araştırmalara ayrılan yer; kitap, dergi, gazete yayınları, müzik, dans, tiyatro oyunu, opera, film, televizyon yayınları; resim, heykel ve sergiler; kütüphaneler, müzeler; internet'ten yararlanma; kültür varlıklarının korunması, çevre sorunları.

Bir toplumda bu olanaklardan yararlananların oranını bulurken bir takım güçlükler ortaya çıkıyor. Örneğin belirli bir toplumda insanların yılda ortalama 10 kitap okuduğunu, halkın %20'sinin 5 kez tiyatroya ya da konsere gittiğini, %10'unun yılda 3 kez operaya gittiğini belirtiyorsunuz. Ama bu etkinlikleri izleyenlerin hep aynı kişiler olup olmadığını bilmiyoruz. Halkın kaçta kaç ne oranda kültürel etkinliklerden yararlanıyor ve kültürün iyi yaşamaya katkısı ne oranlarda oluyor?

Bu araştırmalar herşeyden önce yöntemlerini saptamasına ve göstergelerin seçimine dayanıyor.

Eğer bugün biz Avrupa Birliği ülkeleriyle Türkiye'de kültür düzeylerini incelemeye ve karşılaştırmaya kalkarsak çok büyük sorunlarla karşılaşacağız.

Bunların yanı sıra bir de globalleşme sorunu var. O ülkeler ne ölçüde kültürde globalleşmeye açıldılar, biz ne ölçüde açıldık? Oralardaki tepkiler ve kabul edilen "kültürel istisnalar nelerdir? Bizde böyle bir direniş var mı?"

Bunlar önümüzdeki dönemlerde çok güncel olacak. Hazır mıyız? Pek sanmıyorum.